

Mateusz Błachucki i Lucyna Staniszevska (red.), *Profesor Stanisław Kasznica – skazany na zapomnienie i odkrywany na nowo dla polskiej nauki*, Wydawnictwo Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, 2024, ss. 547.

Końcówka XIX i pierwsza połowa XX w. były burzliwym okresem w historii Polski. To właśnie po zakończeniu I wojny światowej, po 123 latach niewoli odrodziła się niepodległa Polska. Nie byłoby to jednak możliwe gdyby nie niezliczona rzesza polskich patriotów, którzy swoją niezłomną działalnością, osadzoną głęboko w nurcie polskiego pozytywizmu i jego naczelnego hasła „pracy u podstaw” dokonali tego dzieła, które dla wielu wcześniejszych pokoleń Polaków było nieosiągalne. Ciężkie czasy tworzą silne jednostki. Ta mądrość doskonale charakteryzuje sylwetkę prof. Stanisława Wincentego Kasznicy (1876–1958). Recenzowana publikacja poświęcona jest jemu, a przede wszystkim wpływowi, jaki wywarł na polską naukę, w szczególności na rozwój prawa administracyjnego w Polsce.

Monografia, obok konferencji zorganizowanej 23 lutego 2023 r. w Poznaniu (Bieńkowski, 2023; Kubanek, 2023; Supernat, 2023) oraz powstania strony internetowej i repozytorium prac prof. Stanisława Kasznicy¹, jest kolejnym osiągnięciem pracowników Zakładu Prawa Administracyjnego INP PAN oraz Zakładu Prawa Administracyjnego i Nauki Administracji WPiA UAM w ramach projektu badawczego poświęconego postaci i dokonaniom profesora Kasznicy.

Recenzowana praca jest obszerna – liczy 547 stron i została podzielona na siedem części. Na wstępie redaktorzy monografii Mateusz Błachucki i Lucyna Staniszevska przybliżyą pokrótce (s. 13–21) postać prof. Stanisława Kasznicy oraz powody, dla których uważają, że jego działalność jest godna upamiętnienia. W tej części autorzy skupiają się głównie na najwybitniejszym dziele Kasznicy, tj. na podręczniku *Polskie prawo administracyjne*. Podręcznik powstał w trakcie okupacji niemieckiej na zamówienie Delegatury Rządu w Warszawie, wydano go w 1943 r., autor zaś ukrywał się pod pseudonimem dr A. Łużycki. W trakcie tajnych kompletów organizowanych w ramach struktur cywilnych Narodowych Sił Zbrojnych podręcznik pomagał w edukacji przyszłych pokoleń prawników i administratywistów. Profesor Kasznica przedstawił w nim teoretyczne założenia prawa administracyjnego, w szczególności pojęcia i instytucje zasadnicze tej gałęzi prawa. Ponadto w recenzowanej książce znajduje się bibliografia prac profesora przygotowana przez jego córkę – Eleonorę Kasznicę (s. 23–31).

Część pierwsza monografii zatytułowana *Stanisław Kasznica – wspomnienia współpracowników* zawiera prace Zbigniewa Janowicza (s. 35–43) oraz Mariana Zimmermanna (s. 45–47). Część druga pt. *Stanisław Kasznica – urzędnik, akademik, wychowawca* zawiera cztery teksty, autorstwa Marty Szczesiak-Ślusarek, Piotra Dobosza, Kazimierza Gintera oraz Dobrochny Bach-Goleckiej. Dwie pierwsze części recenzowanej monografii starają się przedstawić w sposób kompletny sylwetkę oraz niezwykłą złożoność charakteru prof. Stanisława Kasznicy. Oprócz działalności na polu akademickim, prof. Kasznica prowadził bogate życie duchowe – czego owocem była m.in. jego książka o charakterze filozoficzno-religijnym *Rozważania*. Był także aktywnym działaczem społecznym i politycznym: m.in. sprawował mandat senatora w latach dwudziestych XX w.

Teksty przedstawiające biografię i stanowiące próbę scharakteryzowania sylwetki prof. Kasznicy w sposób całościowy umieszczone w pierwszych dwóch częściach monografii wpisują się w szerszą koncepcję autorów. Prawidłowe zrozumienie działalności profesora Kasznicy wymaga od czytelnika znajomości szerokiego kontekstu społeczno-historycznego okresu zaborów, odzyskania niepodległości, zwycięskiej wojny z bolszewizmem, odbudowy Polski, II wojny światowej, okupacji niemieckiej i okres powojenny napiętnowany uciskiem ze strony władzy komunistycznej i jej popleczników, niestety także w gronie środowiska akademickiego.

Część trzecia, najobszerniejsza, zawierająca teksty 10 autorów: Justyny Mielczarek-Mikołajów, Marka Szewczyka, Magdaleny Gurdek, Iwony Niżnik-Dobosz, Lucyny Staniszevskiej, Joanny Wegner, Izabeli Oleksy-Piesik, Marcela Krzanowskiego, Macieja Krusia oraz Sławomira

¹ Repozytorium dostępne na stronie internetowej projektu badawczego: Upamiętnienie postaci i dorobku Profesora Stanisława Kasznicy (<https://inp.pan.pl/stanislaw-kasznica/>).

Pawłowskiego, dotyczy zagadnień związanych z instytucjami ogólnymi prawa administracyjnego. Autorzy koncentrują się na pojęciu prawa administracyjnego, prawnym charakterze stosunku administracyjnego, organu administracji publicznej, władztwa administracyjnego, relacjach między prawniczym pojęciem rzeczy publicznych a prawnym pojęciem rzeczy, koncepcji rzeczy wspólnych do usługi wodnej oraz na zagadnieniach dotyczących ingerencji w prawo własności w kontekście jej stopniowości.

Dorobek prof. Stanisława Kasznicy stanowi tło i punkt wyjścia powyższych rozważań, co pomaga współczesnym badaczom prawa administracyjnego na dogłębne zrozumienie korzeni i procesu ewolucji instytucji tej gałęzi prawa. W tekstach znajdujemy liczne odwołania do dzieł prof. Kasznicy, w szczególności do jego podręcznika *Polskie prawo administracyjne*. Autorom tekstów udało się ukazać aktualność poglądów profesora także w kontekście europejskiego prawa administracyjnego i uniwersalność jego dorobku oraz jego wpływ na współczesną doktrynę prawa administracyjnego w niepodległej Polsce.

Część czwarta – zatytułowana *Akt administracyjny i sankcje administracyjnoprawne* – zawiera teksty Zbigniewa Kmiecika, Rafała Stankiewicza oraz Karoliny Wierzbickiej, którzy przedstawiają ewolucję pojęcia aktu administracyjnego, od przemyśleń zawartych w podręczniku prof. Kasznicy, poprzez okres reżimu komunistycznego, po dzisiejsze jego rozumienie. Ponadto przedstawiono konstrukcje decyzji administracji i poglądy Kasznicy dotyczące problematyki elementów pomocniczych decyzji administracyjnej, które i dzisiaj są aktualne. Część czwartą zamyka rozdział poświęcony dorobkowi polskiego prawodawstwa w zakresie orzecznictwa karnoadministracyjnego w okresie II Rzeczypospolitej oraz jego wpływowi na współczesne prawo administracyjne.

W piątej części monografii Marcin Princ, Bartosz Majchrzak, Ewa Szewczyk, Maciej Hadel, Adam Szafranski oraz Wojciech Drobny zajmują się zagadnieniami związanymi z organizacją administracji publicznej, która także znajdowała się w kręgu zainteresowań prof. Kasznicy. Poglądy Kasznicy dotyczące ówczesnego funkcjonowania administracji publicznej zostały skonfrontowane z wymaganiami „dobrej administracji” w dzisiejszym rozumieniu. Poruszono także zagadnienia związane z problematyką ustroju aparatu administracyjnego i podjęto próbę rekonstrukcji wytycznych dotyczących kształtowania struktur administracji publicznej, relacji między nimi oraz zadań i kompetencji administracyjnych. W tej części znajdziemy także bardzo interesujące rozważania dotyczące instytucji remonstracji w procedurze administracyjnej, a także genezy jej powstania oraz rozwoju w prawie niemieckim, belgijskim, czeskim, węgierskim, australijskim i serbskim. Część piątą zamyka porównanie poglądów prof. Kasznicy dotyczących modelu służby publicznej w II Rzeczypospolitej ze stanem współczesnego prawa urzędniczego. Wojciech Drobny opisuje powolną degradację koncepcji prawa służby cywilnej i etosu urzędniczego na przestrzeni lat, zapoczątkowaną przejęciem władzy przez komunistów w Polsce (s. 407–419).

Część szósta poświęcona jest kwestiom samorządu terytorialnego i narodowego, której problematyką zajmował się w swojej pracy naukowej prof. Kasznica. Adrian Misiejko przedstawia problematykę zakresu działalności samorządu terytorialnego oraz podziału zadań na własne i zlecone w świetle poglądów prezentowanych przez Kasznicę, który już ponad 80 lat temu wskazał na istotność wyodrębniania zakresu zadań własnych samorządu terytorialnego (s. 423–438). Ponadto w tej części Karolina Rokicka-Murszewska poruszyła zagadnienia związane z prawami mniejszości w kontekście postulatów ochrony mniejszości reprezentowanych przez prof. Kasznicę.

Autorzy Mateusz Błachucki, Rafał Szczepaniak, Piotr Szulc oraz Karol Flisek w ostatniej, siódmej części recenzowanej monografii przedstawiają zagadnienia dotyczące kontroli i odpowiedzialności administracji publicznej. Spójna propozycja systemu instytucji ochrony prawnej proponowana przez Kasznicę zwracała uwagę na istotną rolę kontroli zewnętrznej, a tym samym rozliczalności działań administracji publicznej, czyli mechanizmu, który pomaga w zabezpieczeniu praworządności oraz akceptacji państwa przez obywateli. Zwrócono także uwagę na rolę kontroli społecznej oraz zagadnienia związane z polityką informacyjną, które są kluczowe w kontekście rozliczalności organów administracji publicznej.

Książkę wzbogaca aneks, który zawiera m.in. recenzję podręcznika prof. Kasznicy napisaną przez Wacława Morawskiego (s. 541–543), która jest przykładem komunistycznej krytyki wolnościowych i republikańskich poglądów profesora i jego obrony demokratycznych instytucji państwowych. Ponadto aneks zawiera dwie mowy wygłoszone przez Marian Zimmermann oraz Zbigniew Janowicz w czasie pogrzebu prof. Kasznicy (20 listopada 1958 r. w Krościenku). Profesorowie Zim-

mermann oraz Janowicz w osobisty i przejmujący sposób ukazują swoją admirację i przywiązanie do profesora. Równie istotny jest adres Rady Wydziału Prawa UAM pokazujący solidarność poznańskiego środowiska prawniczego, które złożyło hołd prof. Kasznicy po jego usunięciu z Uniwersytetu Poznańskiego przez władze komunistyczne.

Recenzowana monografia stanowi udaną próbę przedstawienia wybitnej i zasłużonej dla Polski postaci prof. Stanisława Wincentego Kasznicy, prezentacji jego dorobku oraz oddziaływania jego badań, w szczególności podręcznika *Polskie prawo administracyjne*, na współczesną naukę prawa administracyjnego. Mimo upływu wielu dekad rację mają redaktorzy i autorzy recenzowanej książki, że dorobek prof. Kasznicy wciąż inspiruje, a zapis komunistycznej cenzury nie zdołał go wymazać z akademickiej sztafety pokoleń.

Karol Bieńkowski

k.bienkowski@inp.pan.pl

<https://orcid.org/0000-0002-0471-4639>

References / Bibliografia

- Bieńkowski, K. (2023). Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Rozwój jurysdykcji administracyjnej w Polsce – Profesor Stanisław Kasznica a współczesna nauka prawa”, Poznań, 23 lutego 2023 r. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 85(2), 269–271. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2023.85.2.19>
- Kubaneck, M. (2023). Sprawozdanie z Ogólnopolskiej konferencji naukowej „Rozwój jurysdykcji administracyjnej w Polsce. Profesor Stanisław Kasznica a współczesna nauka prawa”, Poznań, 23 lutego 2023 r. *Studia Prawa Publicznego*, 2(42), 225–230. <https://doi.org/10.14746/spp.2023.2.42.12>
- Supernat, J. (2023). Rozwój jurysdykcji administracyjnej w Polsce. Profesor Stanisław Kasznica a współczesna nauka prawa. *Biuletyn Wydziału Prawa i Administracji UWr*, 2(27), 1–3.

<https://doi.org/10.14746/rpeis.2025.87.1.19>